

ara llegim

QUÈ FEM AMB LES BANDERES VERMELLES DE TARZAN?

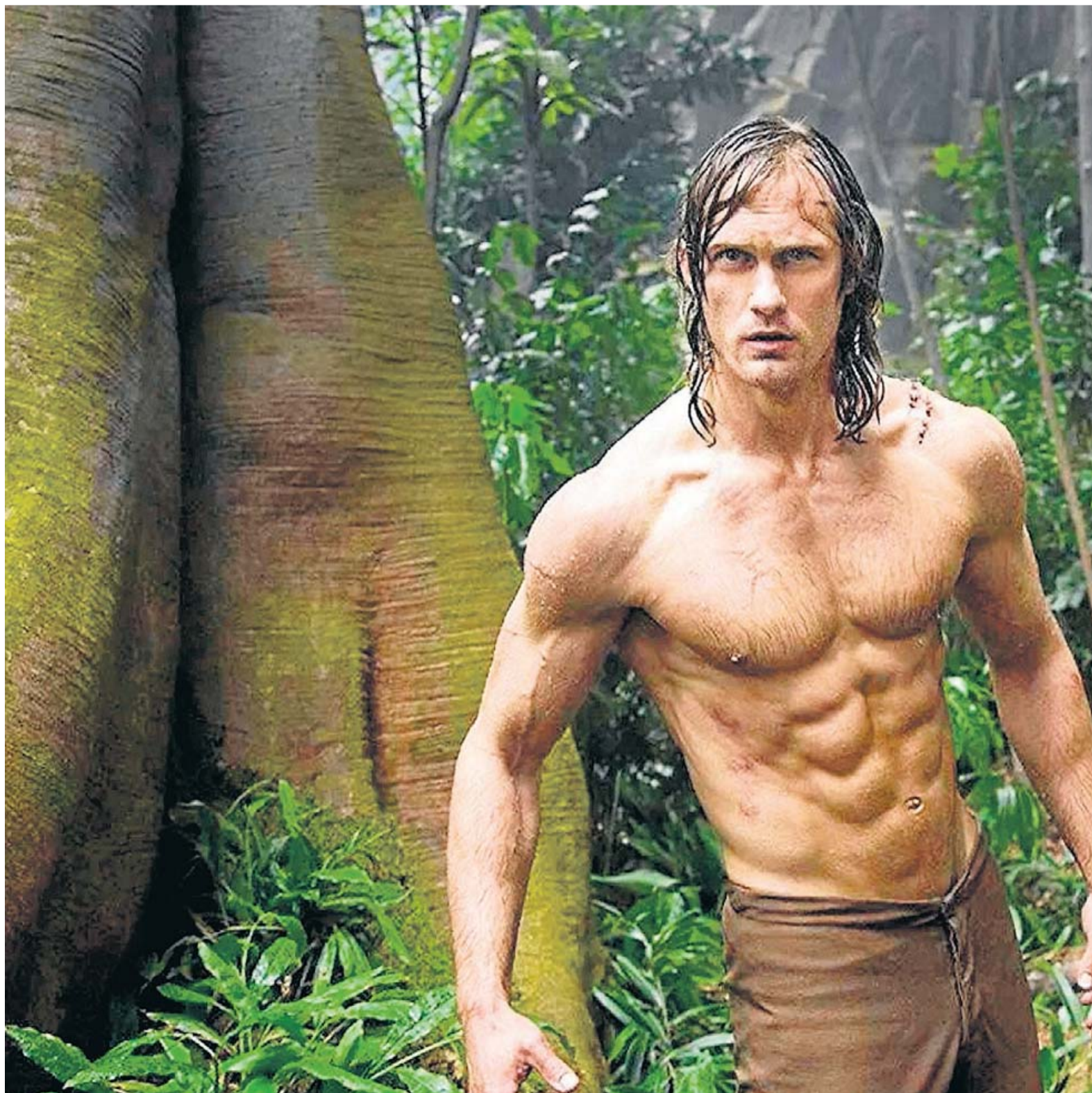
Nórdica publica una nova traducció del clàssic d'Edgar Rice Burroughs i reobre el debat sobre com llegir-lo al segle XXI

Núria
Juanico
Llumà

Quan els primers exploradors arriben a casa de Tarzan, troben una advertència escrita: "Aquesta és la casa de Tarzan, caçador de bèsties i de molts homes negres". El protagonista de la novel·la d'Edgar Rice Burroughs (Chicago, 1875 - Los Angeles, 1950) és un hàbil assassí dels seus congèneres negres, que viuen en un poblet allunyat del bosc i que l'escriptor descriu com un grup de persones brutals i poc intel·ligents. Llegint la història amb la mirada del segle XXI, les banderes vermelles del masculisme, el racisme i el clasisme salten una darrere l'altra. A les aventures de Tarzan les dones es defineixen per la submissió i la por, i ell tira endavant, en bona part, perquè porta l'aristocràcia a la sang.

Inspirat pel *Mowgli* de Rudyard Kipling, Burroughs va publicar la primera part de la història de Tarzan el 1912 i, amb els anys, els lectors, el cinema i els còmics van convertir el personatge en un mite. L'última edició del llibre en català és de La Magrana, del 2000, i en castellà, d'Edhasa dels anys 90. La novel·la estava descatalogada fins ara i Nórdica l'ha reeditat amb una nova traducció al castellà d'Enrique Maldonado. El retorn de *Tarzan de los monos* a les llibreries posa sobre la taula el debat sobre com llegir un clàssic escrit des de la mirada discriminatòria de l'època.

"De petit somiava anar a l'Àfrica. A les expedicions de les pel·lícules, quan travessaven un riu o una muntanya amb passos molt estrets, sempre queia un africà amb tota la càrrega que portava al cap. Una de les coses que em va marcar era que la reacció dels altres era exclamar «Oh, han caigut les nostres coses!». Fins al cap d'uns segons no lamentaven que morís una persona, llavors deien «Pobre desgraciat...». No en sabien ni el nom", explica l'arqueòleg i naturalista Jordi Serrallonga (Barcelona, 1969), autor de llibres com *Animals invisibles* (Nórdica, 2021). "Precisament, després d'haver anat molt a l'Àfrica, he comprovat que

TARZÁN DE LOS MONOS

Edgar Rice Burroughs

Nórdica

Trad. Enrique Maldonado

356 pàg. / 22,50 €

som nosaltres, els occidentals, els que ensopeguem i els africans ens han d'agafar", afegeix Serrallonga.

L'amor vist per un home blanc

La novel·la de Burroughs arrenca amb un naufragi que deixa els pares de Tarzan, Lord Clayton i Lady Alice, abandonats a la costa i sense cap possibilitat de tornar a casa. "Són aristòcrates, i ella se'n va a l'Àfrica embarassada perquè no pot trencar amb les normes socials", explica el traductor Enrique Maldonado. Les dones de la novel·la, de fet, són personatges secundaris sotmesos als homes que les envolten. "I la Jane, la jove nord-americana del llibre, descobreix l'amor a través dels actes heroics de Tarzan, que recorre la jungla sencera amb ella. La Jane s'enamora de l'home per la seva virilitat, atreta pel que un creador home creu que atreu les dones", diu Maldonado.

Els nadius tampoc surten gaire ben parats al llibre. Un d'ells, Kulonga, mata la Kala –la femella de simi que adopta Tarzan– i l'home de la jungla decideix venjar-se assassinant-lo. L'heroi de la novel·la es dedica a matar i a robar a les tribus que fugen a la selva, precisament, de la colonització dels occidentals. I Tarzan no és conscient que és un humà fins que no es troba amb persones caucàsiques. "El reconeixement final de l'heroi com a ésser humà té a veure amb els blancs, per la visió de l'autor i del moment", destaca Maldonado. Burroughs no va trepitjar mai l'Àfrica i tampoc ho va considerar necessari. "Això diu molt de la superioritat nord-americana i occidental, però també del seu enfocament com a literat. Ell feia ficció nua i crua", assenyala el traductor.

Burroughs imagina un Tarzan atractiu, musculós i intel·ligent que sobreviu gràcies a la raó. "Si no fos per la pell morena i perquè té una ferida brutal, podria passar per un aristòcrata anglès. Es nota la fascinació de Burroughs per l'aristocràcia. Al llibre t'està dient que la classe social és en els nostres gens. Ara sabem que això és mentida", destaca Serrallon-

ga. La dramaturga i directora de teatre Denise Duncan assenyala que la novel·la "té un home blanc com a figura central" i que aquest protagonista "té més coneixement del seu entorn que les persones negres que hi viuen, tot i que són gent que ha habitat aquell entorn durant moltes generacions". Burroughs atribueix la intel·ligència a l'origen de classe del protagonista. "És com si el passat aristocràtic li donés eines i una superioritat *per se*, en detriment de la població negra que té al seu voltant", afegeix Duncan.

Saber tornar als clàssics

La història de Tarzan és fruit de l'època en què es va escriure, però les adaptacions audiovisuals posteriors l'han convertit en un símbol dels relats d'aventures per a moltes generacions. "El cinema s'ha apropiat del mite de Tarzan i s'ha menjat la història original, que és una magnífica novel·la d'aventures. Hem de saber tornar als clàssics, rellegir-los i repensar-los", defensa Maldonado.

Burroughs no va trepitjar mai l'Àfrica i tampoc ho va considerar necessari per escriure 'Tarzan'

Com es fa, això? Serrallonga no és partidari de revisar-lo eliminant-ne el contingut discriminatori. "Es pot donar una visió actual, però no hem d'oblidar-nos del que va passar, perquè si ho amaguem no ens assabentarem de com eren abans de masclistes i de racistes", diu l'arqueòleg.

Segons Duncan, no es tracta de vetar els clàssics sinó de publicar-los i llegir-los aportant-hi context i mirada crítica. "S'ha de fer una feina perquè qualsevol persona que arribi a aquest text tingui prou informació i eines adients per llegir-lo des d'una mirada desconstruïda, més crítica", subratlla la dramaturga, que reclama pròlegs i epílegs per emmarcar cada clàssic en l'autor i el moment en què es va escriure. "Hi ha un deute històric amb la visió absolutament colonialista i imperialista d'algunes obres –afegeix Duncan–. El més important és assumir-ho, perquè si no assumim segons quines coses, no podem posar-hi remei".

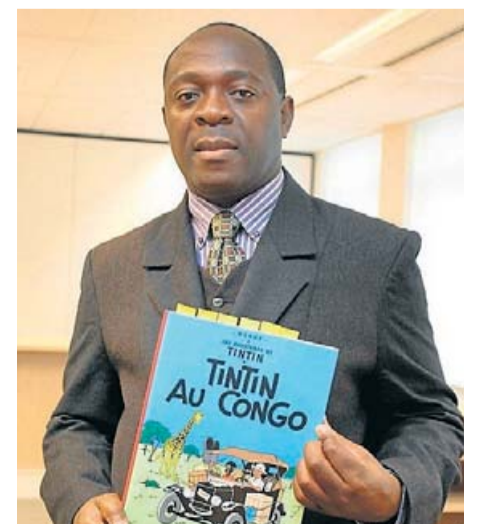
TINTÍN, L'ALTRE HEROI DEL SEGLE XX ACUSAT DE RACISME

Pocs anys després de la primera publicació de Tarzan, un altre heroi blanc arribava a les llibreries: Tintín, el periodista aventurer ideat per Hergé que protagonitza una de les sèries de còmic més influents del segle XX. Amb el temps, *Tintín al Congo* va ser qüestionat pel retrat dels congoleesos que hi feia l'autor. Hergé va crear-lo el 1930, quan tenia 23 anys, i igual que Burroughs no va arribar a trepitjar mai el país africà en què s'inspira l'obra. Per definir-los i dibuixar-los es va basar en el que havia sentit del seu entorn. A les vinyetes, els congoleesos són retratats com a ignorants, mandrosos, infantilitzats; transporten a coll en Tintín, l'adoren i s'hi sotmeten. L'àlbum també mostra Bèlgica com una forta potència colonial i defensa l'apropiació de les terres africanes per part dels europeus.

Hergé va modificar *Tintín al Congo* el 1942 per eliminar-ne les al·lusions a Bèlgica com a potència colonial i va canviar també algunes vinyetes que eren polèmiques. Als anys 70, l'autor va reconèixer que havia dibuixat els africans "amb l'esperit paternalista de l'època" i poc abans de morir, el 1983, va admetre que l'àlbum estava impregnat dels estereotips racistes del colonialisme.

El racisme de *Tintín al Congo* va tornar a primera línia d'actualitat quan un ciutadà congolès va demanar la societat que s'encarrega dels drets d'autor d'Hergé perquè l'obra "és un insult als negres". El denunciament reclamava que es prohibís la venda del títol o bé que s'hi inclogués un missatge explicant-ne el context històric, però el tribunal belga que va jutjar el cas va acabar conclouent que *Tintín al Congo* no és racista.

L'ombra del racisme també ha perseguït l'exposició *Hergé. The Exhibition*, que es pot veure al Círculo de Bellas Artes de Madrid fins al febrer. Els responsables de l'exposició van defensar l'exhibició de les vinyetes controvertides: "Avui dia ningú pot negar que *Tintín al Congo* és un còmic colonialista, que reflecteix la seva època, els anys 1930. No obstant això, cal contextualitzar aquest assumpte i entrar als mèrits de l'obra", va dir Joan Manuel Soldevilla, ambaixador de la mostra a Madrid, dies abans de la inauguració.

JULIEN WARNAND / EFE

WARNER BROS